

Cierpiąca dusza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Dorota Masłowska, *Kochanie, zabiłam nasze koty*, Warszawa 2012, s. 16.
- Źródło: Michel Houellebecq, *Życ bez punktu oparcia, w próżni zawieszony*, [w:] *Niepogodzony. Antologia osobista 1991–2013*, tłum. M. Froński, Warszawa 2021, s. 35–36.
- Źródło: Michel Houellebecq, *Véronique*, [w:] *Niepogodzony. Antologia osobista 1991–2013*, tłum. Sz. Żuchowski, Warszawa 2021, s. 132–133.
- Źródło: Antoni Kępiński, *Melancholia*, Kraków 2014, s. 61–63.
- Źródło: Dariusz Piechota, *Hipsterzy w lustrze dekadentów*, [w:] *“Prace Literackie” 2016 (R. LVI)*, s. 104–106.
- Źródło: Barbara Markiewicz, *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 92.

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Współczesny człowiek żyje w świecie, który wiele obiecuje i daje wiele możliwości, jednak koszty codziennego funkcjonowania w warunkach nieustannego przebodźcowania, wygórowanych społecznych oczekiwań i emocjonalnych napięć mogą okazać się wysokie. Do tego niepewność jutra, zmiany klimatyczne i pandemia mające realny wpływ na naszą codzienność nie pomagają radzić sobie z pojawiającymi się problemami i lękiem o przyszłość. W ciągu ostatnich lat młodzież coraz częściej popada w nazywaną chorobą XXI wieku depresję (mówi się już nawet o 30 proc. cierpiących na nią nastolatków). Schorzenie to jednak nie jest nowe, było opisywane już w starożytności, a jeden ze sposobów leczenia polegający na zmianie schematów myślowych i psychoedukacji do dzisiaj pozostaje podobny.

Czy depresja może być formą buntu? Czy atmosfera epoki wywiera wpływ na ludzkie nastroje i sposoby przeżywania rzeczywistości? Jaką odpowiedź na te pytania przynosi literatura?

Twoje cele

- Dowiesz się, czym charakteryzuje się depresja.
- Porównasz zaburzenia depresyjne z postawą dekadencją.
- Poznasz teksty kultury będące świadectwem zaburzeń depresyjnych.

- Poznasz niektóre mechanizmy i zjawiska socjologiczne, które mogą mieć wpływ na zaburzenia nastroju i wystąpienie stanów depresyjnych.

Przeczytaj

Starożytność

Na przełomie IV i III w. p.n.e. grecki filozof Epikur sformułował teorię o tzw. czwórzmianie leczniczym, będącą zwieńczeniem jego rozważań etycznych. Uznał on, że w życiu każdego człowieka istnieją cztery lęki, skutecznie odbierając mu spokój i szczęście. Wykazał, że każdy z tych lęków można podważyć, wykazać jego nieracjonalność. Są to:

1. Strach przed bogami.
2. Strach przed śmiercią.
3. Strach przed cierpieniem.
4. Strach przed nieosiągnięciem życia szczęśliwego.

Epikur wykazuje, że te obawy są bezpodstawne, ponieważ:

1. Bogowie nie istnieją (nie możemy udowodnić ich istnienia, możemy tylko założyć) albo istnieją, ale nie interesują się sprawami ludzkimi, albo zwracają uwagę na ludzi, ale nie ingerują w ich losy.
2. Dusza jest materialna jak ciało i po śmierci rozpada się razem z nim, zatem „gdy jesteśmy, nie ma śmierci, gdy jest śmierć, nie ma nas”.
3. Albo ból jest nieznośny, ale krótkotrwały, albo trwa długo, ale jest znośny i możemy z nim żyć.
4. Jeśli odrzucimy trzy pierwsze lęki i będziemy zaspokajać tylko potrzeby naturalne i konieczne, osiągniemy życie szczęśliwe.

Podobne rady wiodące do życia w harmonii i szczęściu formułowali m.in. stoicy oraz Arystoteles, który zalecał stosowanie „złotego środka”, mającego prowadzić do eudajmonii, czyli szczęścia. Grecki filozof za naturalną cechę ludzką uznał rozumność. Stan eudajmonii zależy od tego, czy człowiek będzie działał etycznie, czyli w zgodzie z rozumem. Według Arystotelesa są to takie zachowania i działania, które nie są skrajne, lecz zachowują środek.

Podobnie stoicy uważali, że szczęście przynosi dążenie do działania w zgodzie z rozumem, który był dla nich najwyższą wartością, cnotą. Życie świadome, nastawione na poznawanie, dystans w stosunku do emocji, właściwa ocena tego, co istotne i nieistotne – to sposób na szczęście według stoików. Rady te przypominają to, co dzisiaj słyszymy w gabinetach psychologicznych o potrzebie uważności, akceptacji siebie i otoczenia, unikania skrajności.

((Barbara Markiewicz

Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów

Nie będzie może od rzeczy omówić także z kolei cel sceptycyzmu. Celem jest tedy to, dlaczego wszystko się czyni lub myśli, a ono samo nie jest niczemu podporządkowane, innymi słowy: najwyższa wartość. Powiadamy na razie, że celem sceptyka jest niezakłócony spokój wobec przypuszczeń, a wobec rzeczy mu narzuconych umiarkowane ich doznawanie. Zacząwszy bowiem filozofować, by osądzić wyobrażenia i uchwycić, które są prawdziwe, a które fałszywe, i tak zyskać spokój, utknął na równowadze sprzeczności, nie mogąc zaś jej rozsądzić, powstrzymał się od wyrokowania, a kiedy się powstrzymał, uzyskał zrzędzeniem losu niezakłócony spokój wobec przypuszczeń.

Źródło: Barbara Markiewicz, *Od filozofów jońskich do Pascala. Wybór tekstów*, Warszawa 1999, s. 92.

Co ciekawe, jeśli przypomnimy sobie bohaterów literackich epoki starożytnej, a zwłaszcza bohaterów tragedii greckich, są to najczęściej jednostki targane skrajnymi emocjami, aktywnie walczące z przeciwnościami losu, sprzeciwiające się wyrokom boskim, próbujące uciec przed przeznaczeniem. Bycie widzem i przeżywanie wydarzeń dziejących się na scenie miało bowiem również moc terapeutyczną. Widz, doświadczony skrajnych emocji (litości i trwogi), doznawszy katharsis, oczyszczenia uczuć, miał się uchronić od przeżywania podobnych emocji w życiu codziennym. Taki jest zresztą cel literatury według Arystotelesa: oddziaływanie na uczucia odbiorcy.

Depresja młodzieńcza

Niekiedy pojęć „dekadencja” i „melancholia” (a czasami nawet „depresja”) używa się wymiennie. Jest to jednak daleko idące uproszczenie, które szczególnie uderza w osoby zmagające się z zaburzeniami depresyjnymi. Depresja to pojęcie wywodzące się z terminologii psychiatrycznej, odnoszące się do różnego typu zaburzeń (chorób afektywnych i związanych z nią objawami: przygnębieniem, niską samooceną, brakiem wiary we własne siły i możliwości, skrajnym pesymizmem, a nawet myślami samobójczymi); anhedonii, czyli niemożności odczuwania przyjemności; bezsenności lub nadmiernej senności, braku apetytu lub niepohamowanej potrzeby jedzenia. Jednym z rodzajów depresji jest depresja młodzieńcza. Pisał o niej w swojej książce psychiatra Antoni Kępiński:

((Antoni Kępiński

Melancholia

Forma buntownicza depresji młodzieńczej jest zaostrzeniem normalnie występującego w tym wieku buntu przeciw starszemu pokoleniu. W pewnym sensie bunt ten jest koniecznością, gdyż w tym okresie życia trzeba oderwać się od środowiska rodzinnego; gdy zerwanie „pępowiny” nie nastąpi, odbija się to fatalnie na dalszej historii życia i rozwoju osobowości danej jednostki. Ujemną stroną jest ładunek uczuć negatywnych, z którym zazwyczaj osoba buntująca się nie może sobie poradzić. Wyładowanie agresji na zewnątrz zazwyczaj dokonuje się w formie impulsywnych reakcji agresywnych, które z reguły zaostrzają istniejący konflikt, lub w postaci „cichej” agresji, tj. przyjmowania postawy biernego oporu, cichego robienia na złość, upartego przeciwstawiania się naciskom otoczenia. Najczęściej jednak agresja nie może być w całości wyładowana na zewnątrz i część jej wyładowuje się do wewnątrz; w tym wypadku agresja zmienia się w autoagresję. Ta ostatnia też może przybierać formy rozmaite: gwałtowne, jak próby samobójstwa czy samookaleczenia, „łagodne”, jak niszczenie własnej kariery życiowej, alkoholizm, używanie narkotyków, lekceważenie obowiązków społecznych, prowadzące stopniowo do społecznej degradacji itp.

W przeciwieństwie do formy [apatyczno-abulicznej](#) postać buntownicza przebiega burzliwie. Częste są konflikty ze starszymi, zwłaszcza z rodzicami i nauczycielami, niekiedy postawa buntownicza ulega generalizacji, młody człowiek walczy z całym starszym pokoleniem i jego normami, zdarzają się wyczyny chuligańskie, ucieczki z domu, wejście na drogę przestępczą, by w ten sposób przeciwstawić się społeczeństwu ludzi starych. Jest to walka chaotyczna, nie prowadząca do celu; pod powierzchnią młodzieńczego buntu kryją się zwykle smutek, poczucie bezsensu życia, brak wiary we własne siły, różnego rodzaju kompleksy niższości. Trudność podejścia do tego typu chorych polega na uzyskaniu umiejętności „przebicia się” przez powierzchowną warstwę buntu, która niejednokrotnie drażni otoczenie, i dojściu do warstw głębszych, w których znaleźć można wspomniane poczucie

beznadziejności, kompleksy mniejszej wartości, brak wiary w swoją przyszłość.

Źródło: Antoni Kępiński, *Melancholia*, Kraków 2014, s. 61–63.

Współcześni psychiatrzy i psychoterapeuci nie utożsamiają jednak depresji młodzieńczej z buntem, wskazując, że jest to zbyt duże uproszczenie, a występująca u niektórych potrzeba negacji zastałych norm i porządku wynika z naturalnej potrzeby autonomii, stawiania granic czy usamodzielnienia i ma charakter rozwojowy dla jednostki.

Depresja a dekadentyzm

W czasach modernizmu **dekadentyzm** stał się nurtem kulturowym. Poczucie bezsensu życia integrowało środowiska artystycznej cyganerii i paradoksalnie dostarczało jej twórczych motywacji. Odrzucenie społecznych norm było postrzegane jako warunek wolności ekspresji. Epoka ta ukształtowała model artysty zbuntowanego, zniechęconego do życia i zdolnego poświęcić wszystko, nawet samego siebie, w imię sztuki.

Dekadentyzm natomiast jest nurtem kulturowym powstałym podczas przełomu modernistycznego, choć nazwa ta była znana wcześniej. Charakteryzował się pesymistycznym nastawieniem do życia i norm społecznych. Z czasem dekadentyzm rozrósł się do mody. W okresie Młodej Polski malarze i literaci, uważający się za przedstawicieli "schyłkowców", tworzyli nieformalne grupy środowiskowe, tzw. bohemy (cyganerie). Artyści-dekadenci w wielu krajach Europy spotykali się w kawiarniach, łamali normy kulturowe i konwenanse, odurzając się alkoholem i narkotykami, tworzyli teksty literackie, w których opiewali sztukę uznawaną za jedno z remediów na melancholię końca wieku. Najbardziej znaną postacią polskiego dekadentyzmu był Stanisław Przybyszewski, a historia jego życia i związku z Dagny Juel urosła do rangi mitu opiewanego w różnych tekstach kultury.

Słownik

dekadentyzm

(fr. *décadence* – chylenie się ku upadkowi, łac. *decadentia* – schyłek) – postawa, która ukształtowała się pod koniec XIX wieku, charakteryzująca się pesymistycznym podejściem do rzeczywistości, przekonaniem o zmierzchu kultury i poszukiwaniem sposobów na wypełnienie odczuwanej pustki. Duży wpływ na rozwój dekadentyzmu miały filozofia Artura Schopenhauera a oraz powieść Jorisa-Karla Huysmansa *Na wspak*, nazywana przez współczesnych „biblią dekadentyzmu”

zespół apatyczno-abuliczny

(ang. *amotivational syndrome*) - charakterystyczny dla depresji zespół objawów, których wspólną cechą jest niepodejmowanie i niechęć do wszelkich działań, brak motywacji i woli. Inaczej: zespół amotywacyjny

ponowoczesność

ponowoczesna teoria społeczna, zbiorcza nazwa obejmująca koncepcje społeczeństwa, kultury i historii stworzone w trzech ostatnich dziesięcioleciach XX w. przez takich autorów, jak: Z. Bauman, J. Baudrillard, M. Foucault; wspólną cechą tych koncepcji jest przekonanie o powstaniu nowego typu społeczeństwa – społeczeństwa ponowoczesnego, i głębokim kryzysie obowiązujących dotychczas teorii społecznych, niezdolnych do sprostania wynikającym z tego faktu wyzwaniom poznawczym.

Film

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dk3vZUTee>

Autorki filmu: Marianna Rek, Jagoda Gajewska, Mateusz Żak, Oliwia Wójtowicz, Zuzanna Kurpiel w ramach projektu Zdolni z Pomorza. Montaż: Jagoda Gajewska. Projekt działa dzięki wsparciu Unii Europejskiej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Dodatkowego wsparcia udzieliła Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sopocie.

Źródło: licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pt. *Cierpiąca dusza*

Polecenie 1

Przeczytaj wiersz Michaela Houellebecqa *Przejście* i zaznacz w wierszu frazy odnoszące się, twoim zdaniem, do dekadentyzmu. Uzasadnij swój wybór, odwołując się do definicji dekadentyzmu.

zielony

Pokażże mi się, mój sobowtórze,
Moje istnienie jest w twoich rękach,
Ja tylko kryję się w ludzkiej skórze,
Chciałbym, by życie to była męka.

Życie jak zalew, życie jak morze,
I życie takie, w którym są glony
I koralowce, złudzenia, gorzej –
Zły ląd przez czystość fal otoczony.

Gdy woda spłynie po moich zwłokach
Jak zapomniana w niebie kometa
To mi się trafi azyl, opoka,
Miejsce chronione, w mroku czy gdzie tam.

Zejdzie fałszywych przyczyn lawina,
Żadnego sensu nie ma ten padół,
W którym wieczorem nic się nie spina,
A z każdej strony hałda rozkładu.

Jak morska ryba wypatroszona
Zwierzętom swoje trzewia oddałem,
Moje jelita w kilku odstępach
Już gdzieś daleko są poza ciałem.

A w ciele to jest nadziei tyle

Ile w befsztyku pod tłuczkiem szefa,
Chodzenia w kółko też będą chwile,
Bez konieczności: fart alboiefart.

Jestem tak wolny jak furgon stary,
Który przemierza, i bez szofera,
Pełne silnego lęku obszary.
Tak, jestem wolny jak żądza teraz.

Michel Houellebecq, Przejście, przeł. M. Froński, [w:] tegoż, Niepogodzony.
Antologia osobista 1991–2013, Warszawa 2021, s. 147–148.

Polecenie 2

Zapoznaj się z wierszem Michela Houellebecqa *Życ bez punktu oparcia, w próżni zawieszony* i określ nastrój podmiotu lirycznego.

« Michel Houellebecq

Życ bez punktu oparcia, w próżni zawieszony

Siedzę tak w pustym niemalże metrze
(Jest jeden człowiek, który się upił),
Bawię się grami, które są głupie,
Lecz potencjalnie też niebezpieczne.

Zdzielony nagłym przebłyskiem wiary,
Że jestem wolny bez groźby kary,
Przejeżdżam jasnych stacji ciąg gładki,
Ani mi w głowie jakieś przesiadki.

Budzę się, jestem na Montparnassie,
Ktoś naturystom saunę otwiera,
Cały świat wraca już w swojej masie
Na miejsce; dziwnie smutno mi teraz.

Źródło: Michel Houellebecq, *Życ bez punktu oparcia, w próżni zawieszony*, [w:] *Niepogodzony. Antologia osobista 1991-2013*, tłum. M. Froński, Warszawa 2021, s. 35-36.

Audiobook

Polecenie 1

Wymień cechy wspólne dla dekadentów przełomu XIX i XX wieku oraz współczesnych hipsterów.

Polecenie 2

Napisz, jaka jest różnica między osobami cierpiącymi na depresję młodzieńczą w okresie nastoletniego buntu a hipsterami.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/P16aNPgr8>

Dekadencję krytycy literaccy i kulturoznawcy często łączą z kolejnymi przełomami stuleci i związanymi z nimi przepowiedniami końca świata. To znaczne uproszczenie zjawiska, które bywa ograniczane do potrzeby hedonistycznego użycia traktowanego jako remedium na przeświadczenie o nadchodzącym „końcu”. Nie należy jednak zapominać o historycznych i socjologicznych uwarunkowaniach dekadentyzmu, na przykład o powracającej modzie na schyłkowość, która ma usprawiedliwić ludzkie popędy i sankcjonować zachowania, na które wciąż nie istnieje społeczne przyzwolenie. W ostatnim czasie najbliższe dekadencji były mody i style o charakterze subkulturowym.

Dariusz Piechota

Hipsterzy w lustrze dekadentów

Fin de siècle nad Wisłą. Światopogląd hipsterów

Przypomnijmy, iż słowo *hipster* pochodzi z języka afrykańskiego ludu Wolof. *Hip* oznacza w nim oświeconego, który ma oczy otwarte. Termin ten pojawił się w raporcie Camela z 1994 roku; autor określił hipsterów jako „mieszkańców kosmopolitycznych metropolii, których życie toczy się wokół klubów, muzyki i mody”. Wzrost zainteresowania tą subkulturą w Polsce nastąpił pod koniec pierwszej dekady XXI wieku. Zgodnie z popularnie wykreowanym stereotypem typowy hipster pije mocne espresso, pali marihuanę, zna pisma egzystencjalistów, niekiedy nadużywa alkoholu. [...] Ponowoczesny hipster stał się „pożeraczem” trendów, fanem muzyki alternatywnej, lewicującym liberałem opowiadającym się za „etyką konsumpcji”, to „outsider porzucający sensne przedmięcia”. Podobnie jak dziewiętnastowieczni schyłkowcy odrzuca przeszłość oraz przyszłość, koncentrując się na teraźniejszości. Zgodnie z filozofią ponowoczesnej subkultury należy żyć intensywnie, niczym hedoniści korzystać z tego, co najlepsze, niejednokrotnie przekraczając granice tabu. Dlatego też nieobce są im „rozkosze ciała, narkotykowe eskapady, szaleńcza jazda samochodem”.

Hipster, tak jak dekadent-artysta, odrzuca rodzinę, pieniądze, bezpieczeństwo. Poszukuje nie tylko prawdy, ale też sensu własnej egzystencji. Kluczowym zadaniem dla jednostki w świecie ponowoczesnym staje się poznanie samego siebie. [...]. To bohater w nieustannej drodze, co wynika z kontestacji współczesnej kultury konsumpcyjnej. Pamiętajmy, iż wszelkie cyganerie stanowiły zaprzeczenie poczucia stabilizacji oraz bezpieczeństwa. Podobnie jak dekadenci są świadomi nieuchronnego kresu. Społeczeństwo staje się dla nich źródłem opresji. Co więcej, przedstawiciele ponowoczesnej subkultury odczuwają, iż końcem ludzkiej egzystencji jest śmierć, więzienie bądź zakład psychiatryczny.

Hipster, podobnie jak dekadent, uwikłany jest w konflikt ze społeczeństwem, który odzwierciedla opozycja square-hipster. Square (z angielskiego „kwadratowy”) przypomina dziewiętnastowiecznego filistra, gdyż uosabia mieszczańską etykietę, moralność, purytanizm oraz konformizm. Świat squarów „to świat uporządkowany, którego fundamentami są wszelkiego rodzaju umowy społeczne, w pojęciu hipstera oznaczające pracę, rodzinę, odpowiedzialność obywatelską i dążenie do dobrobytu”. Członkowie tej subkultury buntują się przeciwko ustabilizowanemu, rutynowemu stylowi życia klasy średniej, z pogardą odnoszą się do karierowiczów, mieszcuchów niejednokrotnie kierujących się podwójnymi standardami moralności. Wyrażają także „pogardę dla pracy w korporacjach, korzystania z wyrobów dużych firm, a także ubierania się w sieciowych sklepach”. Świat [squarów], podobnie jak filistrów, cechuje zaściankowość, pycha, głupota oraz konserwatyzm.

Dla hipsterów życie na krawędzi okazuje się kontrargumentem wobec ustabilizowanego życia mieszcuchów cierpiących na „delirium” konsumpcji. Perwersyjny pociąg do śmierci był niezwykle bliski dekadentom. Hipsterzy świadomie pogrążają się w autodestrukcji, co może być również efektem nasilającej się depresji, fobii, lęków oraz innych zaburzeń natury psychicznej. Żyją „z silnym psychologicznym pragnieniem śmierci, chłodu (*cool*), odosobnienia”. Zgodnie z ich filozofią należy żyć intensywnie, gdyż w przyszłości czeka nas kolejna wojna światowa bądź wybuch bomby atomowej. Niewątpliwie bliska jest im poetyka postapokaliptyczna.

Hipsterzy, tak jak dekadenci, przynależą do miasta. Metropolia staje się dla nich przestrzenią działania, miejscem nieustannej konsumpcji oraz tworzenia własnego image'u . Zgodnie z podjętą próbą wykreowania życia jako formy sztuki, ponowoczesna rzeczywistość przypomina wielki teatr, w którym przedstawiciele subkultury poszukują dla siebie odpowiedniej roli społecznej.

Źródło: Dariusz Piechota, *Hipsterzy w lustrze dekadentów*, [w:] „Prace Literackie” 2016 (R. LVI), s. 104–106.

Ćwiczenie 1

Zapoznaj się z wierszem Michaela Houellebecqa *Véronique* i podaj trzy argumenty przemawiające za pokoleniową dziedziczością dekadentyzmu.

« Michel Houellebecq

Véronique

Pole ma stałe natężenie
I zewsząd zmiata cząstki ludzkie,
Zapada noc, zobojętnienie;
Całą równinę zalał smutek.

Jak cofnąć się do naiwności?
Czy droga wiedzie do niej długa?
I po co mamy pisać książki,
Skoro pustynia nas nie słucha?

Pod piaskiem roi się od węży
(Zawsze na północ pełzną gady).
Nic nie ostanie się po śmierci,
Naprawić życia nie da rady.

Co roku zima czegoś żąda
A każda noc przynosi łaskę
Cierpienie, swe cierpienie ma każda epoka
Znaczy nim swoją generację.

Tak obolałe pokolenia
Tłoczą się niczym rozwielitki,
Próbują wcale się nie liczyć
Te wykrywacze nieistnienia.

Lecz nie udaje im się wcale,
Nic to. Noc skryje wszystko, łącznie
Z monogamicznym wyczerpaniem
Ciała zanurzonego w błocie.

Źródło: Michel Houellebecq, *Véronique*, [w:] *Niepogodzony. Antologia osobista 1991-2013*, tłum. Sz. Żuchowski, Warszawa 2021, s. 132-133.

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z fragmentem powieści Doroty Masłowskiej *Kochanie, zabiłam nasze koty*. Napisz, jaki stosunek do subkultury hipsterów ma bohaterka prozy.

« Dorota Masłowska

Kochanie, zabiłam nasze koty

... „Obiecuj mi coś, Fah” - powiedziała któregoś dnia, gdy poszły na kawę do tego kompletnie trendowego Bad Berry, gdzie jak dzień długi wysiadują rozmaite dziwadła, manifestując światu swą wyjątkowość, której trzpień, jak się potem okazuje, zlokalizowany jest w oprawkach od okularów... Kawa jak to kawa: smakowo była wcale bez rewelacji i Fah pomyślała, że chyba oszalała, żeby płacić osiem dolarów za zwykłą kawę. Za szybą rozciągał się widok na opalizujące w upale, zakurzone Bath, pełne rozgardiaszu i popołudniowego ożywienia, matek z dziećmi i wymiętych hipsterek w czapkach do wspinaczki górskiej mimo upału...

Źródło: Dorota Masłowska, *Kochanie, zabiłam nasze koty*, Warszawa 2012, s. 16.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Cierpiąca dusza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności.

Cele operacyjne. Uczeń:

- dowie się, czym charakteryzuje się depresja;
- porówna zaburzenia depresyjne z postawą dekadencją;
- pozna teksty kultury będące świadectwem zaburzeń depresyjnych;
- pozna niektóre mechanizmy i zjawiska socjologiczne, które mogą mieć wpływ na zaburzenia nastroju i wystąpienie stanów depresyjnych.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;
- mapa myśli;
- debata.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie, korzystając z różnych źródeł, analizują zjawisko depresji: czym się charakteryzuje, z czego wynika, jak się objawia, kogo dotyka.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom temat i cele zajęć. Prosi, by na ich podstawie uczniowie sformułowali kryteria sukcesu.
2. Uczniowie wymieniają obserwacje i przemyślenia w formie dyskusji (na temat podany przed zajęciami). Następnie tworzą mapę myśli wokół hasła *depresja*.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Audiobook” i indywidualnie wymieniają cechy wspólne dla dekadentów przełomu XIX i XX wieku oraz współczesnych hipsterów. Następnie piszą, jaka jest różnica między osobami cierpiącymi na depresję młodzieńczą w okresie nastoletniego buntu a hipsterami.
2. Nauczyciel inicjuje debatę „za” i „przeciw” na temat: Czy depresja może być formą buntu? Czy atmosfera epoki wywiera wpływ na ludzkie nastroje i sposoby przeżywania rzeczywistości? Zadaniem uczniów jest zaprezentowanie argumentów „za” i „przeciw” oraz przekonanie innych do swoich poglądów. Uczniowie uzyskują od nauczyciela informacje, jak należy dyskutować, wyrażać swoje zdanie bez prowokacji i osobistych ataków. Każda grupa musi mieć taki sam czas na wypowiedź.

Przebieg:

- Podział uczniów na dwie grupy.
- Wyznaczenie czasu na przygotowanie argumentów.
- Prezentacja argumentów.
- Podsumowanie wyników debaty oraz ocena jakości i siły argumentów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w kilkuosobowych grupach wykonują ćwiczenia i polecenia z sekcji „Prezentacja”. Nauczyciel prosi przedstawicieli zespołów o przedstawienie odpowiedzi. Na zakończenie chętny uczeń podsumowuje zajęcia.

Praca domowa:

1. Przygotuj wypowiedź argumentacyjną na co najmniej 400 słów na temat zaburzeń depresyjnych i porównania ich z postawą dekadencją.

Materiały pomocnicze:

- Antoni Kępiński, *Melancholia*, Kraków 2014.
- Dariusz Piechota, *Hipsterzy w lustrze dekadentów*, [w:] “Prace Literackie” 2016 (R. LVI).

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Film” do podsumowania lekcji.